

Operacija Barbarossa

Pavlović, Luka

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:548385>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-10**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu

Odsjek za povijest

OPERACIJA BARBAROSSA

Završni rad

Kandidat: Luka Pavlović

Mentor: prof. dr. sc. Stjepan Čosić

Sumentor: Mijo Beljo, mag. educ. hist.

Zagreb, 1. 2. 2021.

Sadržaj

1. UVOD.....	1
2.1. Definiranje operacije	2
2.2. Faza planiranja	2
2.3.Njemačke vojne snage	4
2.3. Sovjetske vojne snage.....	5
2.5.Procjene protivnika	6
3. ARMIJSKE GRUPE	7
3.1. Armijska Grupa Jug.....	8
3.2. Armijska grupa Centar.....	9
3.3. Armijska Grupa Sjever	10
4. TIJEK OPERACIJE	11
5. REZULTATI OPERACIJE	14
5.1. Propast operacije	14
5.2. Razlozi pada operacije Barbarossa.....	15
6. ZAKLJUČAK	18
7. SAŽETAK	19
8. LITERATURA.....	20

1. UVOD

Ovaj završni rad pruža detaljan uvid u tijek i značenje vojne operacije Barbarossa na istočnom bojištu. Rad je podijeljen na nekoliko dijelova. U uvodnom dijelu rada sagledana su precizna stanja i okolnosti Sovjetskog Saveza i Trećeg Reicha prije invazije. Nadalje predstavljeni su i objašnjeni različiti stavovi, pogledi i procjene dviju nacija, odnosno njihovih diktatora. Odvojeno se promatra raspon snaga i resursa kojim raspolažu dva protivnika. Drugi dio rada pruža detaljan opis u vojnu strukturu i hijerarhiju Njemačke vojske. U ovom dijelu rada postavljen je opis Armijske grupe Jug, Armijske grupe Centar i Armijske grupe Sjever. Objašnjena je funkcija navedenih armijskih divizija, njihov teritorijalni opseg, sastav te su navedeni zapovjednici koje je imenovao sam Hitler za voditelje navedenih armijskih grupa. Treći dio rada stavlja fokus na vremenski tijek i teritorijalni opseg vojne akcije Barbarossa. U završnom dijelu autor navodi rezultate operacije. Slijedi upoznavanje čitatelja sa uzrocima negativnog ishoda operacije. U narednim stranicama autor kritički analizira odluke, poteze i procjene vrhovnog zapovjedništva dviju nacija. U samom zaključku prikazana je slobodna interpretacija i autorov sažeti pogled cjelokupne operacije Barbarossa.

2. UVOD U OPERACIJU

2.1. Definiranje operacije

Operacija Barbarossa prepoznata je kao jedna od najvećih vojnih operacija u povijesti ratovanja. Ime je dobila po njemačkom srednjovjekovnom osvajaču i vladaru Fridriku Barbarossi iz dinastije Hohenstaufen.¹ Glavni cilj taktike *blitzkrieg* na kojoj je počivala operacija je u kratkom vremenu na iznenađan i munjeviti način osvojiti neprijateljsko uporište uz minimalne ljudske i tehničke gubitke. Nijemci su osmislili plan polukružnog formiranja postrojbi kako bi se na bojištu formirala imitacija kliješta oko poraženog neprijatelja. Plan je bio osmišljen kao prvotni proboj tenkovskih postrojbi, koje bi uz pratnju zrakoplovstva i topništva razbile neprijateljske obrambene snage, nakon čega bi uslijedilo pješastvo i oklopna vozila.²

2.2. Faza planiranja

Hitler je u srpnju 1940. zapovjedio Vrhovnom zapovjedništvu njemačke vojske da započne s planiranjem vojnog napada na Rusiju. General Franz Halder, načelnik Generalštaba OKH-a, bio je odgovoran za pokretanje njemačkog operativnog planiranja na Istoku.³ Kao odgovorni planer Barbarosse, general Halder nije u dovoljnoj mjeri ispunio ključnu funkciju operativnog narednika, što je u kasnijoj fazi provedbe operacije dovelo do nedosljednog operativnog pristupa. To je uglavnom zbog toga što kreator politike Hitler i operativni general Halder nisu imali kontinuirani i otvoreni diskurs o vojnim sredstvima, a obojica su slijedili različite programe koji se tiču operativnih ciljeva. Kao rezultat toga, odabrani operativni pristup nije pružio dovoljan fokus, strogost i vojna sredstva s obzirom na dodijeljene misije i podcijenjenu, suprotstavljenu Crvenu armiju. Motiviran političkim razmatranjima o ulozi Rusije i njezinom utjecaju na buduće britansko političko ponašanje, Hitler je najavio da bi planiranje ruskog uništavanja trebalo započeti u proljeće 1940. otprilike jedanaest mjeseci prije početka operacije Barbarossa. Proces planiranja inauguriran je 31. srpnja.⁴ Nacistički diktator objasnio je ovu odluku povezivanjem odbijanja Velike Britanije da sklopi primirje zbog nade da će Rusija na kraju ući u rat kao nova saveznička sila. Nadalje, dao je smjernice o svojoj zamišljenoj brznoj i odlučnoj kampanji za koju je procijenio da ne bi trebala trajati

¹ ROYDE-SMITH 1980

² PROSKURA 2019, 4.

³ KOKOSHIN 2016, 11.

⁴ CASTANO 1997, 3.

više od pet mjeseci. Na temelju svojih ideoloških, ekonomskih i političkih razmatranja, Hitler je svoju pozornost usmjerio na industrijsko i poljoprivredno srce Sovjetskog Saveza kao što su Ukrajina, industrijski centri naoružanja Lenjingrad i Moskva, industrijski kompleks u slivu Donjecka i izvori nafte na Kavkazu.⁵ No postojala su već spomenuta neslaganja u procjeni operativnih ciljeva autora operacije Barbarossa. Hitler i načelnik generalštaba Franz Halder nisu se složili oko jednog vrlo važnog strateškog fokusa kampanje, te se podijeljenost u procjeni odrazila na krajnji ishod operacije. Oboje su bili suglasni da je uništavanje Crvene armije u blizini Ruske granice važno za izbacivanje Sovjetskog režima iz ravnoteže. No Hitler je osvajanje gospodarskog potencijala Sovjetskog Saveza na sjeveru i jugu Rusije smatrao ključem pobjede, dok je Halder zauzimanje zapovjedno-upravljačkog središta u Moskvi smatrao ključnim ciljem.

Pripreme za operaciju trebale su biti završene do 15. svibnja.⁶ Drugo područje priprema za invaziju na Rusiju bilo je ekonomsko. Napokon je, na kraju, zamišljeno da njemački poljoprivrednici zauzmu ogromno poljoprivredno zemljište za buduće naseljavanje. To je uključivalo eventualno raseljavanje onih koji trenutno žive na području koje će biti okupirano. Hitler je ustvrdio da rude Urala, šume Sibira i pšenična polja u Ukrajini mogu svim Nijemcima pružiti život u izobilju. Zapljenjivanje hrane uzrokovalo bi glad u ostatku Rusije, ali smrt milijuna Rusa od gladi doživljavala se kao prednost, a ne kao katastrofa. Rudnici bazena Donjeck i šume sjeverne Rusije poslužile bi kao zamjena za bogatstvo Urala i Sibira o kojima je Hitler ranije govorio. Njemački planeri prvotno su 15. svibnja postavili kao najraniji mogući datum pokretanja Barbarosse, ali nekoliko nepredviđenih problema prisililo je Nijemce da odgode inauguraciju neprijateljstava. Glavne logističke poteškoće, zbog vremenskih neprilika bile su poteškoće u pripremi i nedostatak opreme iz Reicha. Dana 30. travnja Hitler se sastao sa svojim savjetnicima i 22. lipnja utvrdio kao dan napada. Tijekom proljeća Staljin je iz različitih izvora dobio upozorenja da će doći do njemačkog napada. Premijer Winston Churchill obavijestio je Staljina o mogućem njemačkom napadu. Sjedinjene Države također su putem svoje mreže okupljanja obavještajnih podataka više puta od jednom obavijestile Staljina prije 22. lipnja 1941. da Nijemci planiraju napad.⁷ Sovjetski diktator odbacio je ova upozorenja, zajedno s informacijama vlastitih obavještajnih službi. Naime Staljin je smatrao da je velika koncentracija njemačkih trupa koja se kretala prema SSSR-u

⁵ CASTANO 1997, 3.

⁶ KOKOSHIN 2016, 26.

⁷ CASTANO 1997, 9.

samo propagandana akcija kojim se želi zavarati Sovjetski Savez. No kako se ispostavilo, Staljin nije isključio mogućnost rata, ali je smatrao da je manje vjerojatno da će se odviti.

Josif Vissarionovich Staljin nije dovoljno ozbiljno shvatio ideološku prirodu Hitlerovog političkog i vojno-strateškog razmišljanja; to je dovelo do pogrešaka u tumačenju planova Trećeg Reicha u odnosu na Sovjetski Savez. Osiguravanje da će njemački napad iznenaditi Sovjete na taktičkoj, operativnoj, pa čak i strateškoj razini, bila je jedna od najvažnijih komponenti planiranja operacije.

2.3. Njemačke vojne snage

Do lipnja 1941. Njemački Wehrmacht razvio se u jedanu od najmoćnijih i najučinkovitijih vojnih postrojbi u povijesti. Do trenutka kada je Njemačka napala Sovjetski Savez 22. lipnja 1941., ogromna većina komponenata nacističkog ratnog stroja dosegla je izvanrednu razinu razvoja i kohezije. Borbeni duh jedinica Wehrmachta bio je vrlo visok nakon što su nacistički vojnici brzo porazili Francusku i njezine saveznike u svibnju 1940. godine. Sustav zapovijedanja i upravljanja bio je dobro organiziran na svim razinama. Glavna borbeni i pomoćna oprema njemačkih trupa bila je uglavnom u skladu s ciljevima *blitzkriega* u tijeku. Osoblje Wehrmachta bilo je visoko profesionalno i činilo se da mu nije bilo premca u usporedbi s ostalim oružanim snagama toga doba. Nacisti su osnovali vojne škole koje su bile namijenjene obuci velike većine njemačkih vojnih snaga, ali i elitnim talijanskim prijateljskim trupama. Visoko kvalitetno vojno osposobljavanje i prethodno stečeno bogato borbeno iskustvo u vođenju novih vrsta vojnih pohoda oblikovalo je sliku nepobjedive nacističke vojne snage u očima protivnika. Trupe su se odlikovale velikom pokretljivošću, masovnom uporabom raznolike vojne opreme i visokim moralom. Općenito govoreći, Wehrmacht je postao izuzetno opasan protivnik do lipnja 1941. godine.⁸

Wehrmacht je iskoristio proizvodne mogućnosti zemalja koje su Nijemci prisvojili. Nacistička Njemačka najviše je koristila obrambenu industriju Čehoslovačke, proizvodeći tenkove, topničke sustave, optičke instrumente, komunikacijsku opremu i druge predmete za Wehrmacht.⁹ Jednako tako, francuska automobilska industrija stavljena je u upotrebu, kao i nizozemska proizvodna postrojenja, koja su opskrbljivala raznu komunikacijsku i elektromehaničku opremu. Snagu Nijemaca dodatno je povećalo više od 30 divizija finskih i

⁸ KIRCHUBEL 1998, 9.

⁹ KIRCHUBEL 1998, 23.

rumunjskih trupa. Za vojnu akciju protiv Sovjetskog Saveza Nijemci su na raspolaganju imali gotovo 150 divizija s ukupno preko tri milijuna ljudi. Sveukupno su nacističke vojne snage imale preko 3000 tenkova, 7000 topničkih oruđa i 2500 zrakoplova. S obzirom na ogromne brojčane vrijednosti autor smatra ovu vojnu akciju najvećom i najmoćnijom invazijskom silom u ljudskoj povijesti.¹⁰

2.3. Sovjetske vojne snage

Tijekom konferencije 5. prosinca 1940. Hitler je priznao svoju pogrešnu ocjenu loše obučene i inferiorne Crvene armije.¹¹ No pojasnio je da ruskoj vojsci nedostaje dobro vodstvo i da su materijal i trupe nedovoljne kvalitete. Prvotne procjene su bile da Sovjeti raspolažu sa znatno manje divizija, tenkova i zrakoplova. Nakon što je utvrđeno da Sovjetske vojne snage daleko nadmašuju nacističke, kao protuteža naglašena je visoka kvaliteta njemačke vojske, posebno u oklopnim snagama i topništvu, naspram sovjetske superiornosti. Usprkos tom uvidu, autori vojne akcije nisu prilagodili plan niti se založili za dodatna vojna sredstva za operaciju. Nadalje pretpostavljalo se da se masovne ruske snage u blizini granice neće moći povući u dubinu kopna Rusije, jer će morati braniti industrijska nalazišta i sirovine u baltičkim državama te u Ukrajini.

Crvena Armija borila se s raznim problemima poput Staljinovih čistki koje su proizvele ozbiljan nedostatak obučenih zapovjednika i stožera. Međutim, u travnju 1941. Staljin je naredio niz mjera predostrožnosti za mobilizaciju Crvene armije i industrije naoružanja.¹² Postojeća struktura i dislociranost ruskih mehaniziranih postrojbi ne bi im omogućila fizičku koncentraciju i njihovo zapošljavanje u masovnim formacijama za potencijalne protuofenzive. Iako je imala na raspolaganju oko 5 milijuna ljudi i ukupno 23 000 tenkova, Crvena armija još uvijek nije bila spremna kad su Nijemci napali. Ruski obrambeni plan zahtijevao je raspoređivanje 171 divizije u tri obrambena smjera duž granice. Sovjeti su raspolagali sa neusporedivo većim brojčanim snagama koje su uključivale oko deset tisuća zrakoplova, ali je uz to Crvena Armija sadržavala zastarjelu vojnu opremu, ograničene industrijske kapacitete, te su prema procjenama imali neiskusno vojno vodstvo. U takvom sastavu, ali i s takvim

¹⁰ ROYDE-SMITH 1980.

¹¹ KIRCHUBEL 1998, 89.

¹² CASTANO 1997, 3.

bojnim manjkavostima sovjetske bi bojne snage predstavljale samo trenutnu prijetnju njemačkim osvajačima.¹³

2.4. Procjene protivnika

Smjernice politike koje definiraju vojno-strateške opcije planiranog *blitzkriega* protiv SSSR-a temeljile su se na ideologiji i stavovima koje je Hitler izložio prvenstveno u poglavlju knjige *Mein Kampf* o istočnoj orijentaciji ili istočnoj politici.¹⁴ Hitler je pokazao iznenađujuću ustrajnost i dosljednost u slijeđenju ove ideologije u političkim i vojnim poslovima tijekom cijelog svog života. Hitler je u svojim spisima tvrdio da bi se novi životni prostor Nijemaca mogao nalaziti samo na istoku. Smatrao je da na istoku treba proširiti životni prostor i podvrgnuti ga germanizaciji. Iako upoznat sa navedenim spisima Staljin nije pridavao važnost mjeri u kojoj je Hitler bio opsjednut tim idejama, kao i snažan utjecaj ideoloških motiva. Staljin nije vjerovao da će napasti tako brzo, usprkos zlokobnoj njemačkoj nagomilanosti uz granicu i toku obavještajnih upozorenja. Sukladno tome, Staljin je podcijenio ultraradikalnu prirodu Hitlerovih stavova, koji su pretpostavljali rat istrebljenja i robovanja sovjetskog naroda. Staljin je neoprezno zaključio da Hitler neće održavati ratišta na dvije fronte, imajući u vidu Prvi svjetski rat mislio je da Hitler neće ponoviti navedenu grešku. Postojala je pogrešna procjena Sovjeta da nacisti ne bi imali dovoljno resursa boriti se na dvije fronte, a Hitler ne bi pokušao tako rizičnu avanturu.

Vjerojatno je da je Staljin Hitlerove izjave vidio kao propagandnu retoriku, a ne kao vanjskopolitičku doktrinu koja bi imala praktičnu primjenu. U isto vrijeme Hitler procjenjuje brzo odigravanje vojne akcije uzrokom koje će se Crvena Armija „raspasti poput kućice od karata.“ Hitler je u velikoj mjeri pretpostavio da je zapovjedno osoblje Radničko-seljačke Crvene Armije i Crvene Mornarice oslabljeno. Prema podacima špijuna očekivao je da je Crvena Armija oslabljena Staljinovim represijama, misleći da će joj trebati još nekoliko godina da se oporavi. Hitlerovi izračuni štete koju su te represije nanijele borbenim sposobnostima sovjetske vojske i mornarice nisu bili neutemeljeni. Represija nad zapovjednicima više i srednje razine dosegla je ogromne razmjere. Mnogo desetaka viših

¹³ PROSKURA 2019, 14.

¹⁴ RUPPELT 2017, 6.

zapovjednika vojski i flota, kao i tisuće zapovjednika niže razine, uključujući i one koji su se u praksi upoznali s budućim neprijateljem, stradali su u represijama.¹⁵

Te su represije dovele do višeznačnih posljedica, utječući na moral i psihološku klimu u sovjetskim oružanim snagama i smanjujući kvalitetu intelektualnih komponenti vojnih poslova u SSSR-u. Između ostalog represije su nanijele ozbiljnu štetu sovjetskoj vojnoj i političkoj inteligenciji (posebno strateške obavještajne službe), koja je izgubila mnogo kvalificiranih časnika koji su radili u središnjem osoblju i u postajama u inozemstvu. Progoni koje je počinio Staljinov represivni aparat u sovjetskim obavještajnim agencijama imali su posebno negativan utjecaj na analitičke sposobnosti tih agencija, dramatično smanjujući njihove sposobnost prepoznavanja i uklanjanja dezinformacija.¹⁶

Još jedna bitna stavka je Hitlerova kriva procjena broja zapovjednog osoblja u Crvenoj Armiji koji je zbog brze reorganizacije oružanih snaga zemlje, drastično povećan u vidu jedinica, formacija i obrambenih snaga. Iako je imalo nisko mišljenje o kvaliteti zapovjednog osoblja sovjetske oružane snage, vodstvo Trećeg *Reicha* jasno je podcijenilo industrijski i ekonomski potencijal koji je stvoren u Sovjetskom Savezu od kasnih 1920-ih intenzivnom mobilizacijom resursa širom zemlje i uz veliku cijenu za Sovjetski poljoprivredni sektor, između ostalog. Njemačka nije mogla zamisliti opseg proizvodnje vojne opreme i streljiva u Sovjetskom Savezu, kao ni razvoj sovjetske obrambene industrije i znanosti zbog iznimne tajnosti kojom je SSSR bio obavijen. Kao rezultat toga, Hitler i njegovi suradnici očito su precijenili stupanj krhkosti sovjetskog vladinog sustava, diktature boljševičke stranke i Staljinovog režima te su podcijenili gospodarski potencijal zemlje, uključujući i potencijal obrambene industrije. Hitlerov režim također je skupo platio podcjenjivanje kulturnih i domoljubnih osobina časnika Crvene Armije i silinu pruženog otpora sovjetskih snaga. Nedostatak pravog znanja o Sovjetskom Savezu, kod Hitlera i njegove pratnje, opet je zamijenjeno rasističkim shvaćanjima nacističkog vođe o Slavenima i boljševičkoj vladi.¹⁷

3. ARMIJSKE GRUPE

¹⁵ KOKOSHIN 2016, 6.

¹⁶ KOKOSHIN 2016, 9.

¹⁷ KOKOSHIN 2016, 46.

3.1. Armijska Grupa Jug

Invazija na SSSR izvršena je na fronti dugačkoj tisućama kilometara. Njemačke snage bile su podijeljene u tri armijske skupine, svaka s određenim ciljem. Svaka od armijskih grupa nalazila se pod zapovjedništvom jednog njemačkog feldmaršala.¹⁸

Južnom linijom napada zapovijedao je feldmaršal Gerd von Rundstedt sa primarnim zadatkom osvajanja Ukrajine i Krima. U vrijeme pokretanja akcije vrhovni zapovjednik vojske na jugu imao je 65 godina, a njegova uloga u invaziji naposljetku je okončana ostavkom. Von Rudstedt bio je vrlo cijenjen feldmaršal zbog čega je njegovu namjeru davanja ostavke Hitler više puta odbio.¹⁹ Von Rudstedt je upravljao s 46 divizija i jednom oklopnom armijom. Zapovjednik tenkovske armije bio je general-pukovnik Ewald von Kleist. 60 godina star general-pukovnik vodio je prvu Panzer armiju. Von Kleist je služio na istočnoj fronti u Prvom Svjetskom ratu, u kojem je svojim potezima odnio pobjede. Slovio je kao vrlo cijenjen stručnjak za obranu i za napad. Svoju dužnost završio je smrću u Sovjetskom zatočeništvu. Među zapovjednicima pješastva različitih vojski bili su brojni poznati generali poput George von Kuchlera, Ernsta Buscha, Adolfa Straussa, Gunthera von Klugea, Maximiliana von Weichsa i Waltera von Reichenaua.²⁰

Južne vojne snage sastojale su se od vojnika iz okupirane Poljske i 175 000 iz Rumunjske. Brojčani vojni raspon učinio je Armijsku Grupu Jug najvećom od tri skupine. Većinu Armijske Grupe Jug činili su Nijemci koji su vojno obučavani i školovani zbog čega je rezultat pothvata Južne grupe najveći.²¹

Na početku akcije bilo je izvjesno da osvajanje Ukrajine i Krima neće biti lako izvediva misija. Po danu su nacisti napredovali, dok su se Rusi bolje snalazili po noći jer su se nalazili na svom teritoriju. Armijska Grupa Jug je dakle imala četiri teška zadatka koji su se odnosili na uništavanje jedinica Crvene Armije na početnoj fronti, osvajanje Ukrajinske prijestolnice Kijeva, zauzimanje prijelaza kod Dnjepar rijeke, okupiranje Donjeckog Bazena i otvaranje prema naftnoj ruti Kavkazu.²²

¹⁸ KIRCHUBEL 1998, 8.

¹⁹ KRICHUBEL 2016, 19.

²⁰ KIRCHUBEL 2016, 20.

²¹ KIRCHUBEL 2016, 23.

²² KIRCHUBEL 2016, 40.

Od tri armijske grupe von Rudstedtova se najviše približila ostvarenju prethodno zacrtanih ciljeva. Prešli su prvu točku Dnjepar, okupirali većinu agrarnih i industrijskih dijelova Ukrajine, neutralizirali Krim kao prijetnju Rumunjskoj i zarobili čak milijun vojnika Crvene Armije i ubili još toliko.²³ Opkoljavanje okruga Kijeva rezultiralo je predavanjem dvije trećine od milijun postrojbi, što čini pohod najvećom pojedinačnom pobjedom u povijesti ratovanja. Tada su ujedno prvi i posljednji put u Drugom Svjetskom ratu njemačke vojne snage na terenu brojčano nadmašile Sovjetske postrojbe. Činjenicu da su von Rudstedtovi vojnici ratovali vrlo vješto i precizno pokazuje podatak da je Armijska Grupa Jug osvojila teritorij veći od površine Francuske. Operacijski i taktički von Rudstedt je bio najbolje pozicioniran, što je nacistima donijelo brojne bitke i teritorij, no nije bilo dovoljno za pobjedu u ratu.²⁴

3.2. Armijska grupa Centar

Feldmaršal Fedor von Bock bio je zapovjednik Armijske Grupe Centar s glavnom metom osvajanja Moskve. Naknadno je zapovjednik von Bock razriješen dužnosti feldmaršala Armijske Grupe Centar 19. prosinca, 1941. godine odlukom Hitlera.²⁵ Nezadovoljan izvršavanjem funkcije Hitler je na poziciju novog zapovjednika Armijske Grupe Centar postavio Gunther Hansa von Kluge. Von Kluge je prethodno bio zapovjednik postrojbe u Poljskoj i Francuskoj te je svojim iskustvom u očima Hitlera razmjerno odgovarao dodijeljenoj funkciji. Pema nekim izvorima von Kluge nije gajio simpatije prema Hitleru i nacističkim željama. Kasnije osuđen na zatvor umro je ispijanjem otrova. U grupi armijskih snaga Centar feldmaršala Fedora von Bocka bilo je 50 divizija, s ekvivalentom 10 oklopnih i 6 motoriziranih divizija. Armijska Grupa Centar je 20. rujnu 1940. dobila misiju uništenja Crvene Armije u Bjelorusiji. Nakon opkoljavanja Minska, operacijski zadatak Centralne Grupe su bili Vitebsk i Orska. Pobjeda je bila unaprijed definirana kao i uništenje Crvene Armije zapadno od Dvine i Dnjepara. Postrojbe Armijske Grupe Centar ratovale su na istoj ruti na kojoj je Napoleon ratovao u invaziji 1812. godine. Početak strategije Armijske Grupe Centar uživao je svaku prednost naspram Crvene Armije. U samo nekoliko dana od početka operacije von Bockovi ljudi su zarobili oko 300 000 vojnika Crvene Armije kod Minska. Dva tjedna poslije približili su se osvajanju drugog većeg i strateški važnijeg cilja, Kassela kod

²³ KIRCHUBEL 2016, 87.

²⁴ KIRCHUBEL 2016, 45.

²⁵ KIRCHUMBEL 2007, 25.

Smolenska.²⁶ Uzlazni put vojnika Armijske Grupe Centar pratio je brzi napredak i pohod na Moskvu je izgledao nezaustavljiv. Tek kasnije se otkrilo da stvari nisu išle po planu. Naime strategije osvajanja su trajale duže i zahtijevale više vojne snage od predviđenog. Iako je Moskva bila postavljena na listi kao unaprijed određenih i glavnih meta Armijske Grupe Centar, napredovanjem akcije nije zauzimala prvo mjesto na listi prioriteta. Podijeljenog mišljenja Nijemci su zaključili da osvajanje Moskve nije od presudne važnosti za ishod rata. Naprotiv činilo se da što se više Grupa Centar približavala Moskvi, to je više gubila kompas. Kasnije pokrenuta, prvotno odgođena operacija *Tajfun* ili pohod na Moskvu je još jednom postigla efekt iznenađenja kod Sovjeta, ali ovog puta logističke slabosti, iscrpljenost i utjecaj ruske zime su prevladale nacističke napore.²⁷

3.3. Armijska Grupa Sjever

Sjeverna divizija se nalazila pod zapovjedništvom feldmaršala Wilhem Rittera von Leeba koji do pohoda na Sovjetski Savez nije imao nikakvo prethodno vojno iskustvo na terenu. Bavarski topnički časnik prije nove titule služio je u Kini i zaradio mnoga odličja pri čemu se istaknuo za vođu armijske skupine. Zanimljiva činjenica jest da je von Leeb bio posvećeni Katolik i antinacistički nastrojen. Tražio je razrješenje dužnosti no Hitler ga nije odobrio. Po završetku rata osuđen je na tri godine zatvora te je preminuo 1956. godine. Armijska grupa Sjever se sastojala od 26 divizija i tri brigade, te kao takva je bila nedorasla osvajanju meta na sjeveru. Definirano područje plana djelovanja Armijske grupe Sjever bio je najmanji od triju armijskih grupa. Isto su slijedile brojčane armijske snage koje su u usporedbi s ostale dvije jednako tako bile najmanje.²⁸

Glavni cilj Sjeverne Armije bio je Lenjingrad, grad sa sastavom od tri milijuna stanovnika, zbog njegove ekonomske i ideološke vrijednosti. Cilj je od početka bio nedostižan s obzirom na ograničene brojčane jedinice i resurse Armijske grupe Sjever. Predviđena logistička rješenja su odredila opskrbu Sjeverne Armije sa 34 vlaka na dan, na koncu je taj iznos pretvoren u najviše 18 vlakova zaliha na dan. Sjeverna Armijska Grupa uspješno je započela invaziju na sjever Sovjetskog Saveza. U tome im je glavnu podršku trebala pružiti saveznička Finska. Finska je bila prisiljena sudjelovati u operaciji Barbarossa usprkos negodovanju zbog boljeg poznavanja teritorija i klime sjevera. Finci se nisu iskazali u

²⁶ KIRCHUMBEL 2007, 33.

²⁷ KIRCHUMBEL 2007, 39.

²⁸ KIRCHUMBEL 2005, 13.

pohodima na Nizozemsku. Izrazito razočaran Finskim vojnim pothvatima Hitler je otpustio dio Finskih jedinica. Glavni cilj Sjeverne Armije, bitka za Lenjingrad na početku je izgledala obećavajuće. Odluka zapovjednika armije Sjever, generala von Leeba, bila je da se zaustavi izvan Lenjingrada s ciljem opsjedanja grada. Nijemci su opkolili grad i prekinuli komunikacijske kanale grada sa Moskvom. Nedovoljno razrađena strategija osvajanja se zasnivala na uništavanju i istrebljivanju lokalnog stanovništva. To je rezultiralo držanjem duge linije koja je zahtijevala prevelik udio snaga armijske grupe.²⁹

Ruska obrana Lenjingrada i sve veći pritisak ruskih divizija sjeverno od jezera Ilmen konačno su natjerali njemačko povlačenje na sjeveru. Dvadeset i osam njemačkih divizija borile su se na šest stotina kilometara dugoj fronti protiv sedamdeset i pet sovjetskih divizija. Potaknut mržnjom Hitler je još jednom prerano proslavio pobjedu. Von Leebov poraz je dijelom zasnovan na neiskustvu vođenja velike formacije. Kao glavna kritika njegovog planiranja i provođenja pohoda navodi se ne preuzimanje rizika ključnih za uspjeh operacije. Naposljetku cijela operacija Barbarossa je zasnovana na brzim, munjevitim potezima što je uvelike nadomjestilo brojčani nerazmjer vojnih postrojbi, te potpuno iznenadilo Ruse. Sa nedoraslim vodstvom Armijska Grupa Sjever morala bi provesti operaciju bez greške kako bi ostvarila ionako nerealističnu zamisao.³⁰

4. TIJEK OPERACIJE

Operacija Barbarossa pokrenuta je 22. lipnja 1941. u ranim jutarnjim satima. Više od tri i pol milijuna njemačkih i savezničkih trupa napalo je Sovjetski Savez duž 1800 milja fronte. Ukupno 148 divizija, odnosno 80 posto njemačke vojske bilo je angažirano u navedenom pothvatu. Sedamnaest divizija, formiranih u četiri Panzer grupe, činilo je prethodnicu s 3.400 tenkova. Podržavalo ih je 2.700 vojnih zrakoplova. Bila je to najveća invazijska sila do danas.³¹

Njemačke snage bile su podijeljene u tri armijske skupine, svaka s određenim ciljem. Armijska Skupina Sjever trebala je krenuti kroz baltičke države Latvije, Litve i Estonije i zauzeti Lenjingrad. Armijska Skupina Jug napala bi Ukrajinu prema Kijevu i industrijskoj regiji Donbas (sliv Donjecka). Između njih cilj Armijske Skupine Centar bio je Minsk,

²⁹ KIRCHUMBEL 2005, 25.

³⁰ KIRCHUMBEL 2005, 42.

³¹ KOKOSHIN 2016, 22.

Smolensk, a zatim i sama Moskva. Hitler je očekivao da će se postavljeni cilj postići za otprilike deset tjedana. Sovjeti su raspolagali s velikim brojem jedinica na svojoj zapadnoj granici, ali im je naređeno da ne provociraju Nijemce. Iako je bio nepovjerljiv prema Hitleru, Staljin nije vjerovao da će napasti tako brzo. Odmah je imao na raspolaganju oko 5 milijuna ljudi i ukupno 23 000 tenkova, no bez obzira Crvena Armija još uvijek nije bila spremna na obranu ni napad kad su Nijemci napali. Nijemci su imali uspješan početak proboja. Napad su predvodile tenkovske skupine, pod čijim brzim napadom su se Ruske jedinice brzo raspale.³² Nijemci su također brzo uspostavili zračnu superiornost. Samo prvog dana uništeno je 1.800 sovjetskih zrakoplova, od kojih je većina bila na zemlji.

Armijska Skupina Sjever, pod vodstvom feldmaršala Wilhelma Rittera von Leeba, uputila se prema Lenjingradu, a prednjačila je Panzer grupa 4 generala Ericha Hoepnera. Sovjetske snage u ovom sektoru bile su slabo raširene, a Panzer grupe su u tri tjedna prešle 804 km. Sredinom srpnja bili su udaljeni samo 96 kilometara od svog cilja.³³

Grupa Centar pod vodstvom feldmaršala Fedora von Bocka također je brzo napredovala. Do 28. lipnja Panzer skupina 2, koju je vodio general Heinz Guderian, i grupa Panzer 3 generala Hermanna Hotha opkolili su tri ruske vojske i zarobili preko 320 000 ljudi u području Minska. Dvije Panzer skupine potom su krenule naprijed, povezujući se na strani Smolenska 27. srpnja. Još su dvije ruske vojske pod pritiskom Armijske grupe Centar zarobljene i uništene, a još 300 000 vojnika zarobljeno.

Armijska skupina Jug, pod vodstvom feldmaršala Gerda von Rundstedta, imala je prostorno najudaljeniji cilj, i njihov napad se također suočio s teškim Sovjetskim otporom. Panzer-grupu 1 generala Ewalda von Kleista usporili su sovjetski bočni napadi dok su se uputili prema Kijevu, glavnom gradu Ukrajine bogatog ugljenom. Nijemci su 8. kolovoza opkolili dvije Sovjetske vojske, zarobivši 100 000 ljudi i stigli do rijeke Dnjepar. Opkoljena je i pomorska luka Odesa na Crnom moru.³⁴

Do ovog trenutka sve je išlo po planu, jedini problem bilo je vrijeme potrebno da pješništvo sustigne tenkovske jedinice. No, sovjetski otpor sada se učvršćivao, unatoč katastrofalnim gubicima.

³² ROYDE SMITH 1980, 31.

³³ KOKOSHIN 2016, 11.

³⁴ KOKOSHIN 2016, 12.

U međuvremenu, situacija s opskrbom Armijske Grupe Centar postala je kritična. Hitler je odlučio zaustaviti napredovanje prema Moskvi i prvo ojačati armijske skupine Sjever i Jug. Hothova Panzer grupa 3 poslana je na sjever kako bi podržala napad na Lenjingrad, dok su tenkovi generala Guderiana poslani u pomoć Armijskoj Grupi Jug u zauzimanju Kijeva. Njemačko vrhovno zapovjedništvo snažno je prosvjedovalo. Tenkovi su bili samo 220 milja od Moskve. Ali Hitler je smatrao Ukrajinu važnijom. 21. kolovoza naredio je da se prioritet pridoda osvajanju Krima i bazena Donjeck.³⁵

Sovjeti su bili potpuno zatečeni njemačkim potezima. Pet Sovjetskih vojski zarobljeno je u blizini Kijeva. Krajem rujna Kijev je pao, a preko 650 000 ruskih vojnika ubijeno ili zarobljeno. Nijemci su se probijali duž obale Crnog mora do Krima. U listopadu su Nijemci osvojili Krakovo. Borbe su ozbiljno iscrpile njemačke postrojbe i linije opskrbe bile su rastegnute do krajnjih granica. Za sada je južna fronta ostala tamo gdje je bila. I na sjeveru su njemačke snage dosegle svoju granicu. U rujnu su, uz pomoć svojih finskih saveznika, odsjekli Lenjingrad od ostatka Rusije, ali im je falilo snage da zauzmu grad. Umjesto toga, Hitler je naredio da stanovništvo bude izgladnjivano do predaje.³⁶

Dana 2. listopada pokrenuta je operacija „*Tajfun*“, pohod na Moskvu. Hitler je opet donio pogrešnu procjenu i vjerovao da su Rusi jako oslabljeni i da im nedostaje snage za obranu grada. Suprotno očekivanjima, Crvena Armija, ovog puta dobila je pojačanje. Gotovo milijun sovjetskih vojnika pružilo je otpor u napadu na Moskvu iako su raspolagali s malim brojem tenkova i zrakoplova. Građani Moskve bili su evakuirani, no Staljin je sa svojim zapovjedništvom odlučio ostati u gradu kao moralna potpora vojnicima koji ga brane. Njemačku ofenzivu izvela je pojačana grupa armija Centar, koja se sastojala od tri pješачke vojske i tri Panzer skupine odnosno 1 milijun ljudi i 1700 tenkova. Međutim, nacistički vojnici su bili iscrpljeni nakon više od tri mjeseca kontinuiranih operacija, te se vrijeme počelo pogoršavati. Još jednom je njemački početni napad bio uspješan. Panzerske divizije jurišale su naprijed i preko 600 000 ruskih vojnika zarobljeno u blizini gradova Bryansk i Vyazma. Sovjetske postrojbe su bile smanjene na samo oko 90 000 ljudi. Ali kad su Nijemci stigli do prilaza Moskvi, drastično su usporili. Jesenske kiše pretvorile su zemljane ceste u rijeke od blata. Nijemci su odlučili privremeno zaustaviti operacije. Sredinom studenoga, s

³⁵ KOKOSHIN 2016, 13.

³⁶ KOKOSHIN 2016, 14.

padom temperature i tlom koje je sada bilo jako smrznuto, vojnici su pokušali završiti pohod na Moskvu opkoljavanjem Moskve.³⁷

Odgoda je dala Sovjetima vremena da uvedu daljnja pojačanja, uključujući trupe iz Sibira i istočnih granica. Pohod sa sjevera Njemačke ovog je puta bio najuspješniji, te su se Nijemci približili na 20 km od grada. Iako primamljivo blizu, ovo je bila granica cijelog napredovanja. Slabe njemačke jedinice bile su iscrpljene i zamrznute u neaktivnosti na dubokom snijegu. 5. prosinca Sovjeti su odlučili pokrenuti iznenadnu protuofenzivu. Nijemci su bili prisiljeni na povlačenje, usprkos Hitlerovom pozivu da drže linije. Nekoliko viših generala koji su savjetovali povlačenje su smijenjeni.³⁸ Poraz Nijemaca bio je neizbježan i Armijska Grupa Centar odbačena je na 150 kilometara od Moskve čime je praktički uništena svaka nada Nijemaca za ponovnim osvajanjem Moskve i operaciji Barbarossi ovdje je došao neslavni kraj.³⁹

5. REZULTATI OPERACIJE

5.1. Propast operacije

Operacija Barbarossa završila je neuspjehom invazije nacističke vojske. Unatoč brojnim gubicima nanesenim Crvenoj Armiji, opsežnim teritorijalnim osvajanjima i vrlo samouvjerenom nacističkom stavu misija potpunog uništavanja sovjetske borbene moći i prisiljavanja na kapitulaciju nije postignuta. Operacija Barbarossa počela se kretati silaznom putanjom u kolovozu 1941. godine, a njezin raspad bio je očit kad su započeli ruski protunapadi. Iako je Crvena Armija tijekom kampanje doživjela veće gubitke od Nijemaca, nesposobnost njemačkih snaga da poraze Sovjetski Savez označila je značajan zastoj u njemačkim vojnim naporima.⁴⁰

Do prosinca 1941. njemačka invazija na SSSR rezultirala je velikim njemačkim gubicima i ustrajnom potonjem protivniku. Raspadom operacije „*Tajfun*“ i poraz u pohodu na Moskvu njemačke trupe su se povukle i tu je bio kraj planirane operacije Barbarossa, nakon čega su uslijedile daljne neslavne nacističke bitke i započeo je klasični frontalni napad. Hitler je svim silama nastojao ugasiti britansku nadu u oporavak SSSR-a i stupanje u ratno

³⁷ KOKOSHIN 2016, 17.

³⁸ KOKOSHIN 2016, 18.

³⁹ KOKOSHIN 2016, 20.

⁴⁰ ROYDE-SMITH 1980.

savezništvo, no rezultati propale operacije Barbarossa prouzrokovali su upravo to. Invazijom uzrokovanim razlogom Staljin je učvrstio odnose sa Britancima i Amerikancima. Konačna saveznička pomoć Sovjetskom Savezu u ratu protiv Nijemaca započela je u srpnju, a formalni sporazum uslijedio je 2. kolovoza. Od ožujka 1942. do listopada 1945., Sjedinjene Države osigurale su Rusima 15 000 zrakoplova, 7 000 tenkova, 350 000 tona eksploziva, 51 000 džipova, 375 000 kamiona, 2000 lokomotiva, 11 000 željezničkih vagona, 3 milijuna tona benzina i 15 milijuna pari čizama . Britanija je pridonijela još 5000 tenkova i 7000 zrakoplova.⁴¹ Godinu dana od ulaska Sjedinjenih Američkih Država u rat nacističke sile su se zaustavile i počele drastično slabiti i opadati. Zahvaljujući njemačkoj invaziji na SSSR ubrzano je stvaranje dobrih, savezničkih odnosa između Sovjetskog Saveza, Britanije i SAD-a.

5.2. Razlozi pada operacije Barbarossa

Razlozi neuspjeha operacije Barbarossa su u principu bili neuspjeh u postavljanju konkretnih ciljeva nakon osvajanja Dnjepr teritorija, nepostojanje konsenzusa među njemačkim vrhovnim vodstvom o važnim točkama operacijskog plana i prioriternih meta osvajanja te jednostavno realnost pokušaja osvajanja najveće teritorijalne i populacijske svjetske nacije od strane zemlje srednje veličine.⁴² Kad se ovi faktori poslože na papir naspram nemilosrdnog sovjetskog vodstva, ustrajne obrane Crvene Armije i loših vremenskih uvjeta, autor dolazi do zaključka da je jedini recept za nacističku pobjedu nad onom komunističkom bila nemoguća misija odnosno savršena i nepogrešiva vojna akcija. Jedan od svakako najvažnijih razloga za propast akcije bilo je loše strateško planiranje.

Nijemci nisu imali osmišljen zadovoljavajući dugoročni plan za invaziju. Pogrešno su pretpostavili da će operacija biti kratka i da će Sovjeti popustiti nakon što su pretrpjeli šok zbog masovnih početnih poraza. Pretjerano pouzdanje u vlastite vojne snage i početna pogrešna procjena sovjetskih bojnih resursa i brojčanih jedinica dovela je do vrlo nepromišljene odluke i manjkave planske organizacije vojnih pothvata. Mnoštvo je poteza autora operacije Barbarossa koji se smatraju greškama i presudnim potezima nacista u njihovom pokušaju osvajanja SSSR-a. Jedno od prvih postavljenih pitanja odnosilo se na učinak balkanske kampanje na odgodu datuma pokretanja operacije. Naime pohod na Sovjetski Savez po prvotnom planu trebao se odviti u svibnju 1941., no zbog balkanske

⁴¹ ROYDE-SMITH 1980.

⁴² KOKOSHIN 2016, 21.

ofenzive akcija je izvršena 22. lipnja.⁴³ Mijenjanje datuma odrazilo se na promjenu strategije. Iako broj njemačkih snaga nije bio velik, tenkovske snage uključene u rat na području Jugoslavije prema izjavama zapovjednika su bile od velike važnosti. Po povratku kopnenih i zračnih snaga iz rata bile su potrebne brojne obnove i popravci oklopnih i zračnih vozila kao i fizički odmor postrojbi što je utjecalo na rezultate pohoda na Sovjetski Savez. Uz saznanje da su Nijemci nekoliko puta brže napredovali po danu kao i po suhom vremenu, postavlja se pitanje koliko je odgađanje akcije s proljeća na ljeto usporilo napredak Njemačkih snaga

Rana zima znatno je otežala razvoj operacije i utjecala na ishod mijenjanja strategije. Dolaskom hladnih zimskih mjeseci nacistima je veliku prepreku predstavljao manjak zaliha i nemogućnost opskrbe zbog malog broja željeznica, uskotračnih pruga, loših cesta i blata. Velik broj željezničkih pruga i postaja bio je uništen tijekom prijašnjih ratnih mjeseci zbog čega njemački vojnici nisu imali dovoljan pristup hrani, odjeći, lijekovima, strjeljivu i informacijama o naredbama i trenutnom stanju.⁴⁴ Opskrba zalihama je bila nerazmjerna velikim potrebama nacističkih vojnika posebno u stadijima odmaka i napredovanja u unutrašnjost Rusije. To je zasigurno uvelike negativno utjecalo na fizičku spremu i motivaciju njemačkih trupa što se jednim dijelom odrazilo na rezultate. Brojni zapovjednici, a među njima i feldmaršal Erich Von Manstein naveli su svoje razloge zašto akcija nije bila pobjedonosna. Feldmaršal je svoje kritike prije svega upro prema Hitleru kojem je zamjerio podcjenjivanje resursa Sovjetskog Saveza, stručnosti vrhovnog sovjetskog zapovjedništva te borbenih kvaliteta Crvene Armije. Hitler nije uskladio planiranu stratešku politiku munjevitog napada i rušenja SSSR-a i djelovanje u nastavku akcije. U kasnijoj fazi operacije izostala je munjevitost i brzina koje su akciju proslavile na početku. Zaustavljanje u Smolensku i izbjegavanje brzog pohoda na Moskvu upućivalo je na pojavu neodlučnosti i straha kod Hitlera koja se očitovala u navedenim naredbama.

Autor pretpostavlja da je Hitler prekasno shvatio posljedice podcjenjivanja razmjera Sovjetskog Saveza i otpornosti Crvene Armije. Moglo bi se raspravljati o tome je li mržnja prema Slavenima, precijenjenost vlastitog mišljenja o mogućnostima i sposobnostima „nepobjedive“ nacističke vojske bila glavni uzrok negativnog ishoda operacije Barbarossa. Zbog takvog stava i mišljenja *Führera*, Njemačka je u planiranju operacije isključila potporu talijanskih i japanskih trupa.⁴⁵ A naposljetku se Japan priklonio Sovjetskom Savezu na način da je na molbu Staljina ostao neutralan. S obzirom da se velika većina sovjetskih prirodnih

⁴³ CASTANO 1997, 7.

⁴⁴ KIRCHUBEL 1998, 22.

⁴⁵ KIRCHUBEL 1998, 37.

resursa čelika i ugljena nalazila na istoku zemlje, Japansko uključivanje u rat na istočnoj fronti i pružanje potpore Njemačkoj moglo je odnijeti pobjedu. Dugotrajna neslaganja Hitlera i vrhovnog zapovjedništva njemačke vojske oduzela su bitno vrijeme i smisao *blitzkrieg* strategije u daljnjem tijeku rata. Kad je stiglo vrijeme izdavanja naredbe pohoda na Moskvu uslijedila je rasprava između Hitlera i vrhovnog zapovjedništva vojske o tome koja je meta isplativija u tom trenutku. Hitler se zalagao za napad na industrijsko područje Lenjingrada dok su neistomišljenici smatrali da to mora biti Moskva u toj fazi operacije. Činjenica je da je Hitler donio pogrešnu odluku koja je dovela do odigravanja bitki koje su završile konačnim porazom *Wehrmachta*, odnosno povlačenjem vojske i nepostizanjem primarno zacrtanih ciljeva.

Sovjetski faktor iznenađenja na koji Nijemci nisu bili spremni bio je neiscrpan i snažan otpor vojnika Crvene Armije. Nacisti su zaslijepljeni fantazijama o lakom proširenju i osvajanju životnog prostora za vlastitu uzvišenu rasu potpuno podcijenili sovjetsku volju za borbom. Ruski vojnici su imali svaki razlog za bitku do smrti. Unatoč neuspjehu, velikim gubitcima, te nemilosrdnoj politici Nijemaca koja je uključivala poziv na istrebljenje sovjetskog stanovništva Sovjetski vojnici neumoljivo su se borili svim resursima za „Majku Rusiju“. Moglo bi se raspravljati jesu li čvrsti i nepokolebljivi otpori ruskih vojnika zapravo uzrokom poduzimanja mjera opreza i promjene djelovanja *Führera* poput odgode operacije Tajfun.

6. ZAKLJUČAK

Operacija Barbarossa je bila presudna prekretnica u odlučivanju ishoda Drugog svjetskog rata. Nemoguće je bilo ne zamijetiti formaciju i kretnju ogromne vojne snage na istok. No usprkos brojnim upozorenjima, koja su uključivala ona britanske i američke obavještajne službe, ali i dojava vlastitog stanovništva i vojnih oficira Staljin je odbio povjerovati da Njemačka organizira pohod na Sovjetski Savez. Kao razlog tome vjerovao je da Njemačka neće ratovati na istočnom i zapadnom ratištu istovremeno, da je previše ovisna o Sovjetskim resursima i da je to još jedna Hitlerova propaganda. Da je Staljin pravovremeno odgovorio na prijetnju vrlo vjerojatno bi i sami ljudski gubitci bili manji te bi oslobađajuća akcija bila puno kraća i manje „krvava“. Pogrešna Staljinova procjena u početku skupo ga je koštala, no na kraju je Sovjetski Savez ipak izvojevao pobjedu. Ispočетка, Njemačka je imala nemjerljivo samopouzdanje u svoje ratne snage. No s vremenom su postali svjesni svoje manjkave strategije, neutemeljenog ideološkog ekstremizma i arogancije koja je dovela do propasti operacije, a time i rata. Teritorij na istoku trebao je postati novi, zasluženi životni prostor (*lebensraum*) arijevske rase, zbog čega je Hitler naredio istrebljivanje stanovništva što je dovelo do neviđenih brutalnosti prema „nižoj rasi“ Sovjetima. Ideologija uništenja kojom su se vodili nacistički vojnici potakla je sovjetske časnike na još odlučniju i čvršću obranu. Dok je Hitler u svojim naredbama i djelovanju bio zaslijepljen mržnjom, Sovjeti su bili motivirani borbom za domovinu, obitelj i život. Bez obzira na velike brojčane gubitke i poraze u početku, Sovjetska vojska nije pokazivala znakove potpunog sloma. Na kraju operacije Barbarossa bila je opipljiva iscrpljenost i slom duha nacističkih vojnika, dok su Sovjeti povratili pouzdanost i samopouzdanje, čiji je stav reflektirao onaj nacistički na početku rata. Na kraju rada vidljiv je velik broj čimbenika koji su imali svoj utjecaj na ishod operacije, ali autor čvrsto zaključuje da su obje strane donijele pogrešne odluke koje nisu bile neizbježne.

7. SAŽETAK

Operacija Barbarossa je označavala naziv za kodno ime nacističke invazije na Sovjetski Savez koja je pokrenuta 22.lipnja 1941. Glavni cilj Barbarosse bio je uništenje sovjetskih terenskih snaga te osnivanja novog životnog prostora (*lebensraum*) za Njemačko stanovništvo. Barbarossa je najveća vojna akcija u povijesti ratovanja, ali ipak Staljin nije vjerovao da će Rusija 1941. biti meta munjevitog i brzog napada Trećeg Reicha. Berlin je s tim naumom prije pohoda proveo kampanju širenja dezinformacija zbog koje je Njemački napad iznenadio Sovjete na taktičkoj, operativnoj i na strateškoj razini. Vojnici Crvene Armije bili su daleko mnogobrojniji, no ipak su na početku redali poraze. Obje strane brojale su velike gubitke zbog čijih teritorijalnih i brojčanih razmjera Barbarossa čini najveću vojnu akciju u povijesti ratovanja. Nacistička vojska bila je podijeljena na tri fronte kojima su ratovale: Armijska Grupa Sjever, Armijska Grupa Jug i Armijska Grupa Centar. Armijske grupe su imale ciljeve osvojiti strateška industrijska područja, a razlikovale su se po brojčanom sastavu, te po konačnim rezultatima. Unatoč nacističkim optimističnim očekivanjima vojna operacija se vremenski odužila što je stvaralo brojne poteškoće Nijemcima. Sovjeti su počeli napredovati razmjerno s padom temperatura, jer su teške klimatske prilike umarale i usporavale Nijemce, što je Crvena Armija iskoristila kao prednost. Nakon velikih ambicioznih predviđanja, Njemačka je na kraju zbog nekoliko razloga, od kojih se najviše ističu loša klima i nedosljedno taktičko djelovanje, doživjela poraz. Posljednji neuspješni pokušaj Hitlera bio je odgođeni pohod na Moskvu, poznat pod kodnim imenom operacija „*Tajfun*“. Neuspjeh njemačkih trupa da u kampanji poraze Sovjetske snage nagovijestio je ključnu prekretnicu u ratu.

8. LITERATURA

CASTANO, Vincent, “*The Failure of Operation Barbarossa: Truth versus Fiction*” (<<https://libres.uncg.edu/ir/uncplisting.aspx?id=2051>>, zadnji pristup 28. siječnja 2021.)

ROYDE-SMITH, John Graham, “*Operation Barbarossa*” (<<https://www.britannica.com/event/Operation-Barbarossa>>, zadnji pristup 26. siječnja 2021.)

KIRCHUMBEL, Robert, *Operation Barbarossa* (1), Ospany Publishing LTD., Engleska, 1998.

KIRCHUMBEL, Robert, *Operation Barbarossa* (2), Ospany Publishing LTD., New York, 2005.

KIRCHUMBEL, Robert, *Operation Barbarossa* (3), Ospany Publishing LTD., New York, 2007.

KOKOSHIN, Andrei, “*The German Blitzkrieg Against the USSR*” (<<https://www.belfercenter.org/sites/default/files/files/publication/Blitzkrieg%20Final.pdf>>, zadnji pristup 27. siječnja 2021.)

POSKURA, Bartol, „*Blitzkrieg u Drugom svjetskom ratu na istočnom bojištu*“ (file:///C:/Users/Maggy/AppData/Local/Temp/blitzkrieg_na_istocnom_bojistu_u_drugom_svjetskom_ratu_1939.-1941.pdf, zadnji pristup 24. siječnja 2021.)

RUPPELT, Hagel, „*The Crucial Role of the Operational Artist: A Case Study of Operation Barbarossa.*” (<https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/AD1039919.pdf>, zadnji pristup 25. siječnja 2021.)